

НАТ
ФИЗ

Национална академия за
театрално и филмово изкуство
„Кръстьо Сарафов“

1942 / СОФИЯ, БЪЛГАРИЯ

Факултет „Сценични изкуства“
Катедра „Актьорство за драматичен театър“

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Валерия Кардашевска
на дисертационния труд

Естетически изисквания към гласа и словото в дигитална среда
на **Мартина Георгиева**

Научен ръководител проф. д-р Веселина Раева

Процедура по присъждане на образователна и научна степен „доктор“
Направление 8.4. Театрално и филмово изкуство: Театрознание и театрално
изкуство.

Данни за докторанта

Мартина Георгиева е редовен докторант към катедра „Драматичен театър“ на
НАТФИЗ „Кр. Сарафов“. Тя съчетава практическия опит в театъра с
преподавателската дейност, като умело интегрира сценичните си умения в

академичната работа. Още в периода на обучението си в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, Мартина демонстрира високи професионални качества, за което свидетелства и престижната награда „Най-най-най“ в категория „Актриса за драматичен театър“. Нейната стабилна езикова подготовка, получена във Френската езикова гимназия „Алфонс дьо Ламартин“, е надградена с бакалавърска степен по актьорство, магистратури по режисура и педагогика, както и с настоящата ѝ докторска подготовка. Това образователно развитие свидетелства за широки интереси, устойчиви постижения и стремеж към задълбочаване на познанието. Мартина Георгиева активно участва в студентски и професионални спектакли, международни семинари и фестивали (Москва, Сибиу, Франция, Хърватия), което доказва нейната отвореност към съвременните процеси в театралното поле и стремеж към интегриране на различни културни и естетически перспективи. Като преподавател по сценична реч и техника на говора тя работи последователно в актьорските класове на водещи имена от академичната и театралната практика, както и в магистърската програма по Публична реч, което формира стабилна педагогическа основа и я утвърждава като подготвен и мотивиран млад изследовател и педагог.

Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант Мартина Георгиева е структуриран в увод, три глави, заключение и приложения, следвайки класическата триделна схема. Теоретичната част е представена в първата глава, което осигурява ясно разграничение между основните компоненти на изследването – теоретичен обзор, емпиричен анализ и изводи. Така се постига логическа последователност и аргументираност на научното изложение.

Теоретичната глава е подредена по ясен и последователен начин: първо се въвеждат основните термини и понятия, а след това те се разглеждат в два тематични раздела. Първият е посветен на комуникацията и характеристиките на словесното изразяване – глас, интонация, прозодика и др. Вторият акцентира върху дигиталното пространство като среда на словесно действие, с внимание към дигиталната комуникация, образователните подходи онлайн и дигиталната реторика. Това предварително концептуално изясняване създава здрава основа за следващите части, където са представени резултатите от емпиричното изследване и аналитичните наблюдения върху естетическите изисквания към гласа и словото в дигитална среда. Въпреки известна неравномерност в обема на отделните глави, структурата е добре аргументирана, последователна и в пълно съответствие с академичните стандарти.

Първата глава съдържа изчерпателен преглед на базисните научни принципи, върху които стъпва изследването. В нея докторантът не само дефинира

основните понятия и термини, но и очертава теоретичната рамка, демонстрирайки осъзнат избор на методологични подходи и научни модели. В тази част от труда проличават добрата подготовка на изследователя, умението да работи с утвърдена научна таксономия, както и способността да извършва аналитично и критично четене на специализираната литература. Докторантът показва компетентност в разпознаването на релевантни научни тези, като подбира конкретни, които следва в по-нататъшния анализ. Въведените дефиниции и понятия се използват последователно в хода на изследването и при формулирането на изводите, което допринася за ясно очертаване на изследователската рамка и показва овладяването на професионалния понятиен апарат.

Особено впечатление прави въведената яснота и пълнота при разглеждането на двете парадигми в областта на паралингвистиката. По думите на докторанта: *„В настоящото научно изследване фундаментален акцент и обект на изследване се явяват именно прозодията и кинестетични паралингвистични средства, реализирани в присъствена и в дигитална среда, поради което и настоящият дисертационен труд припознава парадигмата за широкото разбиране на паралингвистиката. Естеството на изследваното поле предполага и по-детайлното вглеждане в прозодията, техниката на говора и речта, за сметка на емоционалната наситеност, която предполагат фонационните паралингвистични средства, поради което и те не са фундаментален акцент в научното изследване.“*

Особено внимание заслужава частта, посветена на естетиката – тя представя систематичен преглед върху понятието „естетика“ и неговото развитие в различни философски и културни традиции. Авторът започва с класическото определение за естетиката като наука за изкуството, прекрасното и законите на художественото творчество, и проследява нейната динамична и променлива същност, обусловена от конкретната епоха и културни норми. Последователно са разгледани трудовете на Баумгартен, който извежда естетиката като наука за сетивното познание, и Шилер, който поставя в центъра на естетическото понятие „свобода“ и неговата връзка с играта. Това разглеждане е обогатено с препратки към Кант, Хегел, Ортега-и-Гасет и български изследователи, което придава на анализа широта и интердисциплинарност.

Особено внимание е отделено на концепцията за „играта“ при Шилер, представена като единство между разум и сетивност, което позволява на човека да бъде цялостен и свободен. В този контекст играта е разгледана и като същностен елемент на актьорската професия, при която актьорът „играе“ и така постига естетиката на сценичното изкуство. Докторантът умело интегрира

идеите на класическите философи с приложението им към словесното действие и театралното изпълнение.

Интерес представлява и въвеждането на термина „грация“, който е свързан с красотата в движение и обаянието като нейна висша степен. Тук се очертава връзката между свободата на волята и естествеността на движенията, които придават естетически характер на словото и поведението. Този акцент подготвя почвата за по-нататъшното обвързване на естетиката с реториката и публичната реч. В края се прави плавен преход към българския контекст чрез Гео Милев и неговата идея за „психоестетическо познаване на езика“. Това разширява обхвата на анализа, като показва, че естетиката не е само философско-теоретичен конструкт, а има пряко отношение към езика и неговото използване в художествено и публично общуване.

Съвсем съзнателно отделих повече внимание на тази част от дисертацията, не само защото тя е аргументирана, структурирана и добре балансирана. Тя демонстрира задълбочено познаване на класическите философски традиции и умение те да бъдат свързани с проблематиката на словесното действие, театралното изкуство и публичната комуникация. Тук успешно са съчетани исторически, философски и практически измерения на естетиката, което създава солидна теоретична основа за последващите анализи в дисертацията. За мен ролята на тази част се подсилва и от факта, че проблемът за естетическите изисквания е изведен още в самото заглавие на труда, което я прави ключова за цялостното му разбиране. Именно тук е отправната точка за анализа, разгърнат в следващите две глави – чрез съпоставянето на естетиката с гласово-говорните практики в дигитална среда, както и чрез извеждането на критерии за „естетическо слово“ в съвременната комуникация.

Втората глава е посветена на емпиричната част на изследването и по-конкретно на процеса на формиране на естетически изисквания към гласа и словото в дигитална среда. Представено е количествено емпирично изследване чрез анкета, насочена към създатели на аудио-визуално съдържание в интернет. Изборът на Google Forms като инструмент е аргументиран и съобразен с възможностите за гъвкава структура на въпросите, лесен достъп и адекватна визуализация на резултатите. Подборът на респондентите е прецизен – обхванати са представители на различни дигитални формати (влог, инфлуенсърски видеа и подкасти), съпоставени по двойки според професионалната им подготовка и опит, което осигурява възможност за по-обективни наблюдения.

Структурата на анкетата е добре организирана – включва 18 въпроса с подвъпроси, както и комбинация от отворени и затворени формати, което

позволява извличането на качествена и количествена информация. Въпросите са целенасочено насочени към ключови аспекти: профил на аудиторията, подготовка на оратора, естетически възгледи, самооценка и добри практики. Особено силен елемент е отказът от анонимност, който допринася за по-точно дефиниране на профилите и за съпоставяне на резултатите с данните от втората анкета към аудиторията. Методическото решение от докторанта е добре аргументирано, а анкетата е надежден инструмент за събиране на релевантни данни, които обогатяват емпиричната част на дисертационния труд.

Наличието на графики при систематизирането и анализа на резултатите от анкетата е още едно доказателство за уменията и качествата на докторанта да прилага адекватни изследователски методи, да представя информацията по ясен и убедителен начин и да обосновава своите изводи с надеждни емпирични данни.

В Третата глава са систематизирани естетическите изисквания към гласа и словото в дигитална среда според етапите на комуникацията. Авторът подчертава значението на предкомуникативната подготовка – познаване на аудиторията, структуриране и гласово-говорни умения – като основа за постигане на въздействащо и естетическо слово. В комуникативния етап се акцентира върху синтеза между разум и чувства и върху триединството етос–патос–логос, които гарантират автентично и убедително изказване. Отбелязва се честото пренебрегване на гласово-говорната подготовка при дигиталните оратори, което води до снижаване на качеството на съдържанието и загуба на доверие. Анализът обаче ясно показва, че при овладяване на езиковите и невербални средства дигиталната среда може да се превърне в пълноценна платформа за реализиране на естетическо слово. Формулираните заключения в главата не само надграждат предходните емпирични наблюдения, но и разкриват приложимостта на теоретичните постановки в конкретен комуникационен контекст.

Всяка глава завършва с обобщаващи изводи, като на места са формулирани и вътрешночастични обобщения, които допринасят за по-добрата ориентация на читателя и за по-детайлно проследяване на логиката на изследването. В оформеното заключение докторантът убедително доказва, че естетическите изисквания към гласа и словото в дигитална среда произтичат от вече установените норми в присъствената публична комуникация. Сравнителният анализ между двете среди ясно очертава техните прилики, особено във връзка с очакванията на аудиторията. Получените данни от анкетата потвърждават това припокриване, което придава допълнителна тежест и достоверност на направените изводи.

Приложенията към дисертацията са свързани основно с втората глава и съдържат използваните анкетни инструменти.

Публикации

Публикациите на докторанта напълно отговарят на изискванията – те са пряко свързани с темата на дисертацията, представяни са поетапно на научни форуми и публикувани в Годишника на НАТФИЗ, като по този начин демонстрират последователност в научните търсения и принос към изследваната проблематика.

Приноси

Релевантни и вече изведени приноси

1. **Формулиране на естетически критерии за публична и дигитална среда** – напълно съответства на направения в рецензията анализ върху дефинирането на „естетическо слово“ и съпоставката между живата и дигиталната комуникация.
2. **Сравнителен анализ на приликите и разликите между двете среди** – потвърден в рецензията чрез проследяването на паралели в предкомуникативен и комуникативен етап, както и чрез анализа на обратната връзка.
3. **Припознаване на дистанционния образователен процес като реторическа ситуация** – напълно релевантно на акцентите в рецензията, където бе отчетено, че дигиталната среда следва същите реторически закони и канони.
4. **Формулиране на ясни изисквания за ефективно словесно действие в дигитална среда** – изведено в рецензията чрез акцента върху необходимостта от гласово-говорна подготовка и овладяване на езиковите и паралингвистични средства.
5. **Определяне на посока за развитие на аудио-визуалните продукти въз основа на възприятията на оратори и аудитория** – съответства на анализа на анкетите и сравнителното наблюдение между съдържание и очаквания на аудиторията.

Наред с изведените от докторанта приноси, в труда се открояват три ключови направления за обогатяване на научното знание. На първо място, чрез съпоставка между живата и дигиталната комуникация са формулирани естетически

изисквания към гласа и словото, които доказват универсалността на реторическите канони независимо от средата. На второ място, изведени са практически насоки за гласово-говорната подготовка на дигиталните оратори, които имат съществена методическа стойност и допринасят за съхраняването и развитието на езиковата и говорна култура. На трето място, проведеното емпирично изследване чрез анкети с дигитални оратори и тяхната аудитория обогатява българската академична практика с нови данни и позволява формулиране на реални критерии за качество и естетика в съвременната комуникация.

Бележки и препоръки

Отбелязвам умението на докторанта за саморефлексия и стремеж към развитие, проявени особено ясно между вътрешната защита и представянето на финалните материали. В този дух бих предложила няколко препоръки, които могат да бъдат полезни както за усъвършенстването на настоящия труд, така и за бъдещи публикации по темата. Така например представянето на понятията „публично говорене“, „реч“ и „реторика“ би могло да бъде допълнено с по-детайлни връзки между класическите и съвременните интерпретации. Началото, поставено с препратка към Аристотел, е удачно, но при бъдеща бих предложила да се развие по-плавен преход към дигиталните проекции на темата. В концептуалната линия също би могло да се избегне рязък скок от класическата реторика към цифровите форми, като се добавят междинни акценти за по-голяма логическа свързаност. В частта „Език и реч – неразривна симбиоза“ докторантът демонстриран добър капацитет за аргументация и изграждане на тезиси, което е добра отправна точка за доразвиване и разширяване на подхода в останалите раздели.

Заклучение и изводи

В заключение може да се обобщи, че дисертационният труд на докторанта Мартина Георгиева отговаря на основните изисквания за този вид научна разработка. На първо място, докторантът демонстрира задълбочени научни познания и стабилна теоретична подготовка, обосновани чрез широк кръг философски, реторически и комуникационни източници. Налице са умения за формулиране на изследователски задачи и тяхното последователно и успешно реализиране чрез съчетание на теоретичен анализ и емпирично проучване. Докторантът показва способност да се аргументира убедително, да прави аналитични обобщения и да извежда ясни изводи, които са в синхрон с поставените цели и хипотези. В труда личи и умението за критично мислене, както и за интегриране на класически концепции с актуалните дигитални

практики. От особено значение е практическата приложимост на изследването, която се изразява както в методически насоки за подготовката на дигитални оратори, така и в принос към съхраняването и развитието на езиковата и говорна култура. Всичко това свидетелства за научната и приложна стойност на дисертационния труд и за готовността на докторанта да продължи своето развитие като изследовател и преподавател.

В заключение може да се обобщи, че работата Мартина Теодорова Георгиева – „Естетически изисквания към гласа и словото в дигитална среда“ е много успешна и предлагам на членовете на уважаемото жури да присъдят ОНС доктор.

Дата: 12.09.25г.

Подпис: доц.д-р В. Кардашевска

 Recoverable Signature

 доц.д-р В. Кардашевска

Signed by: VALERIA ALEXANDROVA KARDASHEVSKA-RANCHEVA